

tanulóknak csak egy kis részére szorítkozik, joggal kérdezhetjük, hogy szükséges-e az iskolai tanításban egyáltalán szerepeltetnünk. Magam nem tartom a házi feladatot szükségesnek a mi iskolánk viszonyai közepett, ahol azonban a tanulóknak iskolai és iskolán kívüli viszonyai biztosíthatják a lelkiismeretes munkát, ott szükség a házi dolgozat.

Kilián Zoltán.

IRODALOM.

Dr. Fináczy Ernő : A renaissancekori nevelés története.
Budapest, Hornyánszky. Viktor. 1919. 289 l. Ára 40 K.

Elkisértük Fináczyt az emberi művelődésről eddig megrajzolta útjain. Az ókori és középkori nevelés történetéről írt két nagy műve egyúttal művelődéstörténet volt; azzá tette mély perspektívájuk. Bátran megbízhattunk tanultságában, nyugodt ítéletében. Amit ő meglátott, megértett, nemcsak az ő egyetemi hallgatóinak szellemi tulajdona, hanem mindnyájunké. Ahogy Montaigne mondja *Essais*-jében: Amit én és Platon egyféleképp értünk és látunk, az épúgy Platon szellemi tulajdona, mint az enyém.

A renaissancekori nevelés története a világháború zivataráiban készült. Jelképül talán. Irigylem utólag is, hogy a szerző elszállhatott lélekben a véres harcok színteréről az urbinói kastély suttogó platánjai közé, végigálmodni az újjászületés nagy korát. Nincs oka panaszkodni irodalmi segédeszközeinek hiányos voltáról. Ha a hadseregek szuronykorlátjai elzárták is a könyvtárakat, körülötte lebegett Dante, Petrarca szelleme; megihlette Vegio, Guarino, Vittorino, Castiglione; vele volt Ábel Jenő, mindnyájunk sugalló Mentora; Erasmus, Rabelais, Morus Tamás, Vives műveiben kutatható. Nagy nyelvismereteivel legyőzött minden akadályt, s művét épen keletkezésének ez a módja teszi becsessé. Nem más elmélkedők véleményeinek összeegyeztetéséből alakult ki a kép, hanem a szerző maga festette meg meleg színekkel: szívének melegségével; idézetekkel meg nem szakított előadásával: klasszikus tanulmányokon megnemesedett stílusával.

Az önállóság, a mások véleményétől való függetlenség bélyege van munkáján.

Megfesti először a renaissance hajnalhasadását: kedves, szép háttérét a magamagára eszmélő embernek, az újjászületőnek. Már a lovagkor is új eszmék alkotóelemeit hordta magában. A szerelem a világ megvetésének tagadása volt. A személytelenség helyébe az egyén lép. Lüktet az egyéni érvényesülés vágya. Az ember felismeri lassan-lassan az élet szépségeit. Fellázad a tekintély ellen az egyes ember

autonómiája. Élményekké válnak a természet szépségei. Petrarca volt az első, aki magamagát merete tükröztetni munkáiban.

És a XIV. század vigasztalan közállapotai ráeszméltették az embert a fényes multra. Egy-két évtizeddel később, a XV. század első felében, a humanizmus már tudatossá válik. Az ókor kincseit feltáró Firenze, Róma, Nápoly egy-egy állomása a születő újvilág felé vivő útnak.

Más szerzők nyomán is megtettük már ezt az utat. Fináczynál a renaissance nagy szellemei az útmutatók, a Ciceronék. Ők mutatnak rá, a munkáikból közölt részletek a tükrei a szellemi áramlatoknak. Kár, hogy gyorsan tűnő kaleidoszkópok. Többet, sokkal többet szeretnénk belőlük a munkában látni.

Ők kezdik hirdetni, hogy a tudomány nemcsak az egyház joga és kötelessége, a nemesembernek is van hozzá jussa. Milyen hatalmas szó volt ez akkor! Megremegtette a kortársak lelkét. S milyen féltékenyen bizonyították, hogy lehet az ember jó keresztény és pogány aestheta.

Kezdenek nem látni veszedelmet a klasszikus műveltség pogány szellemében.

Az *anima candida* Vittorino da Feltrének Mantua mellett való Casa Giocosájában szívesen neveltették volna gyermekeinket. A testnek és léleknek harmonikus képzése volt ott a jelszó. Baldassare Castiglione *Il Cortegiano*-ja az *uomo universale* eszményével akkor jelent meg már (1528), mikor Itália szép egére ráborult az alkony sötét árnyéka, mikor a landsknechtek feldúlták az örök várost.

Nálunk is akkor tört elő utoljára egy-egy szikrája a késő renaissancének a renyhe Jagellók korában. Mert a renaissance szép volt Magyarországon is a hatalmas, a magyar nemzetet összetartó Mátyás korában.

Fináczy könyvében olvassuk először összefüggő történetét a magyar renaissancének, jobban mondva humanizmusnak Mátyástól II. Lajosig. Mindössze 80 esztendő ez, 1458-tól 1526-ig. És szinte fáj megállapítanunk, hogy a műveltségnek új eszménye nem hatott a mi akkori iskoláinkra. Egészen úgy tanították a trivium és quadri-vium tárgyait, mint azelőtt.

Tulajdonképeni magyar renaissance, új világnézet nem is alakult ki Magyarországon. Csak magyar humanizmusról beszélhetünk, irodalmi megújulásról, de ez is arisztokratikus jellegű mozgalom volt inkább. Nem hatolt be még az alsópapság köreibe sem, annál kevésbé az iskolákba. Pedig Franciaországban pl. alig érezték még az új szellem szárnycsattogásait, mikor nálunk már virágját élte. VIII. Károly 1494. évi olasz hadjárata mintegy felfedező útja volt a

francia léleknek a renaissance felé és már I. Ferenc idejében tartós gyökeret vert az új irány. Rabelais, Ramus, Montaigne nemcsak hirdetői lettek a renaissance-szellemnek, hanem továbbfejlesztői. Angliában, ahová szintén a XV. század utolsó éveiben jutott el a renaissance, már két-három évtized múlva a társas közösség szempontjából kezdtek értékelni a nevelést (Morus Tamás, *Utopia* 1516). Didaktikai és iskolaszervezeti kérdésekkel foglalkoztak Elyot, Ascham, Mulcaster a XVI. század közepén. És amit külön érdemes megjegyezni: habár klasszikus irányú nevelést sürgettek, angol nyelven írták meg műveiket.

Németország csak a baseli zsinat (1431—1448) hatása alatt és jóval utána kezdett felocsudni a középkori műveltség dermedtségéből s Agricola Rudolf (1443—1485) már a köznevelést helyezi a humanizmus szolgálatába. Az iskola, az ifjúság, a nevelés mindenütt több figyelemben részesült, mint nálunk. A nemzetek művelődésének magva volt, a nagy szellemek fénysugarai éltették, s hálásan szórta vissza melegségének fényét. Az iskola helyes átalakulásától függött a humanizmus sorsa. Tudták ezt mindenütt. A XVI. század Voltaireja, Erasmus, azért szegődött munkáinak javarésztét a nevelés szolgálatába. És Fináczy is hálás a nagy ember iránt. Az a 20 oldalnyi tanulmány Erasmusról méltó érdeklődés tárgya lehet, valamint igen figyelemreméltó a reformáció iskolaügyének s a jezsuiták tanítási rendszerének történeti megvilágítása és kritikai ismertetése.

Nem lehet ebből dióhéj-kivonatot adnunk. *Hic liber est, in quo quarit sua dogmata quisque.* Mindenki mást és mást tart fontosnak, s vitatkozni is lehetne egyik-másik állítással kapcsolatban. A fő azonban, hogy minden nevelőnek olvasnia kellene Fináczy könyvét. Okulást és lelkesedést meríthetünk belőle.

Teveli Mihály.

Albert Thierry: L'homme en proie aux enfants. Paris, 1913.

E könyv tele van finom megjegyzésekkel, férfias és mégis lágy szeretettel, s valami borongó, titokzatos hanggal van át- meg átszöve. Albert Thierry írta, egy francia école primaire supérieure tanulóinak lelki rajzát nyujtva benne. Albert Thierry, a nemes békebarát és szíve mélyéig érzelmes nevelő, 1917 ápr. 26-án Aix-Noullette-nél hazája ügyéért harcolva esett el. Áldozatos életét bezáró halála újra emlénkünkbe idézi könyvét és emlénkünkbe idézi a cím szerint a gyermekeknek áldozatul odavetett embert: a tanítót. Ámde az áldozat saívesen hordja mártírsága igazát; minden szavából a szeretet szól a világságba átküzködő gyermeki lélek iránt. Thierry született nevelő: elnéző, megbocsátó, szelíd és megértő. A tanítói s nevelői hivatásról mint valami fonséges sacerdotumról szól. A jansenista Saint-Cyran ma-